

Nagy Sándor

Petőfi-téeszcsé

A főutcán, közvetlenül a községháza mellett könyöklött ki a téeszcsé-ház. Dóró Berci hatalmas, várszerű kulákházában, kit terménygyűjtogatásért ítélte el a munkás-bíróság. Az elkobzott óriási portán is csak zsúfoltan tudott már elférni a vagyonában meggyarapodott termelőcsoport. A kuláknak szűk szobái voltak, hogy még a szobák számával is tüntessen, ezért két falat is át kellett ütni, hogy a gyűlésterem elégséges legyen. Ez alkalommal a terem zsúfolásig telt, a családtagok is eljöttek; az új dekorációk keretében, a terem közepére futó színes szalagok alatt zsongott a nép, a régi és az új nemzedék: ezüstös, csontos paraszti aggok figyelték ezt az újfajta életet, ezt a nagyobb családot, ahol ötven menyecske karján kapálóztak a csecsemők. A téeszcsé kultúrcsoportjának huszonöt fiatalja régi és új népdalokra gyűjtött, megkezdte műsorát.

A műsor végén a pénzcsoomagok ünnepélyes kiosztása következett. A kövér számok némileg megnyugtatták Juhászt, állandóan savanyú képére még egy fintorszerű mosolyt is csalt, mikor a borítékokat átadta. Huszonöt forint járt egy-egy munkaegységért. Volt, aki a fejadagján, gabonarészén, takarmányon kívül félévi elszámolásra négyezer forintot is kapott. A Bariak is felmarkoltak egy jókora summát: az öreg egyik kezéből a másikba dobta a bankjegyeköteget, kacsingatva és megköpökdöve őket: – Apád-anyád ide jöjjön! – Nagy volt a derűtség.

A csoportelnök akkor, mivel a városi kiküldött még nem érkezett meg, egy rövid végbeszédet is mondott az ő szaggatott modorán, tiszta szenvedéllyel: szűk abroncsú száján préselte ki a szavakat, s azok üveggkeménységgel csattantak szét: – Elvtársak! Mi most megmutattuk a falunak, mindenki láthat, aki nem vak... És vigyük szét a nép közé eredményeink jó hírét... Ne féljünk beszélni... Már vannak bőven jelentkezők, de még több kell... Vonultassuk fel

új tagjelöltjeinket a holnapi gyűlésre... Még több belépési nyilatkozatot!... Ez persze nem azt jelenti, hogy mindenki jöhet. Sőt, egyáltalán nem. Nem jöhet a kulák, a kulákbérenc, aki egész éven át ócsárolta a munkánkat. – Itt búbos képe-sárgája kipirosodott. – Nem jöhet akkor se, ha kisparaszt vagy földtelen koldus a neve!

Nagy taps tört ki ezekre a szavakra. (...)

Bozsó Pali, mikor látta a gyűlés végének elfajulását, kellemetlen érzésekkel feszengett a helyén, hiszen neki mint pártbizalminak az volt a hivatása, hogy megőrizze a pártvonal csorbítatlanságát. Már pedig Juhász Kálmán vagy jobbra vagy balra, de egészen elferdítette. A csoporttagság már néhány nevet is bekiáltott, ágról szakadt szegényparasztokat, akik tudatlanságból akkor elle-nezték a csoportalakulást. Sarok Kata, egy piszeorrú kis asszony, a Péter bátyja ellen kelt ki, aki most mindent elkövet, hogy bekerülhessen a csoportba. – De ne adjon neki belépési nyilatkozatot, akárhogy könyörög is! – forgatta maga előtt gömbölyű karjait, és felállván helyéről, egészen a szónoki asztalig szaladozott, sorolta a csúfságokat, amit vele a bátyja elkövetett.

Egy kicsit mintha maga a csoportelnök is meghökkent volna ekkora siker láttán. Bozsó Pali tátogott, közbe akart szólni, arcán elsápadtak a himlőragyák, de nem tudott sehogyse bekapcsolódni, mígnem Juhász Kálmán ráütött az asztalra: – Végezetül tehát mindenki tudja a teendőjét, tudja az intézőbizottság is... Ha oda nem való jön kéredzkedni, kurtán megmondjuk neki: takarodjék! A többit pedig szívvel bevesszük, hadd szaporodjék a szocialista család. És ez az érdeemes fél esztendő után én csak azt tudom mondani, hogy éljen a párt és nagy vezérünk: Rákosi Mátyás elvtárs! Éljen világbékénk őre, a dicsőséges Sztálin! – Éljen, éljen! – zúgott fel a terem. Az Internacionálé sodró dallama hangzott fel aztán, s a lelkes éneklést a ragyogó szemű ifjúság vezette.

Mikor a gyűlésnek így vége lett, Bozsó azonnal odament Juhászhoz, aki a maradék iratokat dugdosta az asztal fiókjába. A pártbizalmi hangja hivatalosan csengett.

– Te, Juhász elvtárs, itt igen nagy bajba rántottad a tagtoborzási versenyünket. Mert egyetlen dolgozó parasztot se tilthatunk el a belépéstől, aki tavaly öntudat híján ellenezte a csoportot.

– Nem is – fortyant fel Juhász, csak a kimondott ellenségeinket.

– A dolgozó paraszt nem ellenségünk...

– Ebben egy akaraton vagyunk mindnyájan – válaszolt Juhász, és képebűbja megint tele lett vérrel. – De azt is tudjuk személy szerint, hogy ki dolgozott kész akarattal ellenünk. Itt csak személyekről lehet szó. Nagy Ferenc is paraszt volt?

– Az ellenség örökké ellenség marad, de ezek alakulnak – toppantott Bozsó görbe csizmájával. – Ha ezekkel így cselekszünk, meggyűlölhetjük magunkat a faluval.

Juhász erre már széttárta a kezeit, melyek hosszan indultak rövid válllaiból, és elfelhősödött szemmel sisteregte.

– Hát te azt hiszed, hogy én majd egy tálból cseresznyézek Hajdú Pistával, aki egy egész éven át gúnyolt, röhögött rajtam. Hány éjszakát lámpáskodtunk át, az intező bizottság, mi? ... És minden inát-izmát megfeszítette itt minden ember... És most ezek a piszkok itt a készbe jöjjenek, amit mi fáradsággal felépítettünk nekik? És megint röhögjenek a markukba, hogy kifogtak rajtunk?... Soha nem engedjük meg!!!

(...)

Jó piros harmatos reggel volt, amikor megrázta Juhász Kálmán könyöknyi vállát.

– Kelj fel, Juhász, ne aludj már, elveszett a csengő bárány! – kornyikálta fülébe Bozsó az ismert népdalt. – No, kelj fel már, itt a járási titkár elvtárs is, ő már a messzi városból idemotorozott. A párt azzal tisztelt meg, hogy őt küldte ide hozzánk, a járás legjobb csoportjához: csak el ne bízzuk magunkat. Te meg úgy fekszel itt a subában, mint valami ledöfött kan. Egy csoportelnöknek már talpon kellene lenni, amikor ilyen nagy ünnepre készülünk.

Bozsó hangjában semmi sem volt a tegnapi összeveszésből. Mögötte egy mosolygó fiatalember állt porköpenyben, aki bizonyára azért növesztette meg gyér bajuszokáját, hogy ábrázata azáltal is komolyabbnak lássék. Szabó Zoltán elvtárs volt, az új járási titkár.

Juhász gyorsan összekapta magát, kezét fogott a fiatalemberrel, akinek kézfogásán is látszott szeretetre méltó modora. – Szabadság! – köszönt egyszerűen, és kék, szénfényű szemével rögtön végigvizsgálta emberét. Aztán, mikor látta a didergő Juhászt, mint egy fagyott medvét kászálódni, még szélesebbre mosolyodott; micisapkáját, melynek ellenzője alól kihullott dióbarna haja, homlokára tolta, hosszas, halavány ábrázata megfeszült, jelezvén, hogy újra munkában van a friss agyvelő. A konyhaajtóban pillantásra megvillant Julis néni pendelysarka is, aki kíváncsian dugta ki fejét, de gyorsan behúzta aztán, hogy mire a jövevények beljebb kerülnek, összerántsa a szobarendet.

– Hát akkor gyerünk be egy kis pálinkára – intett Juhász, akit kicsit meglepett, hogy Bozsó kora reggel a járási titkárral szakadt a nyakába. – Hol az a pálinka? – dörögte az asszonynak, aki egy lapát szemetet vitt ki.

– Ott az ágy lábánál – felelt vissza az mérges kurtasággal. Az illemről azonban nem feledkezett meg, hangos szabadsággal köszöntötte a vendégeket, s rögtön széket tolt alájuk. – Mindjárt reggelit is kerítünk – biztatta őket, miközben férje megtöltötte a kupicákat.

– Éljen a Petőfi Sándor-termelőcsoport! – kiáltott akkor Szabó elvtárs, és koccintásra nyújtotta poharát. – Élje-e-en! – hunyorogtak rá a parasztok. Egyből kihajtották. Juhász újra töltött. – Éljen a párt! – kurjantott rá most már ő. – Éljen Rákosi elvtárs! – duplázott rá Bozsó. Megint kihajtották. Juhász olyan krákogásnak, köhögésnek fogott az erős italtól, hogy Julis asszony kárörvendő megjegyzést is tett.

(...)

Pillanatok alatt olyan civakodás támadt, hogy a két csoport-káder egymás mellét döngette: az érvek ugyanazok voltak. Szabó elvtárs eleinte nem szólt közbe, de ebben is számítás volt, mert a pontos véleményeket akarta tudni. Aztán köpenye zsebébe nyúlt, és elővette a Petőfi-kötetet, szinte indulatlanul keresgélgni, lapozni kezdett benne. Kihajtotta azoknál a naplójegyzeteknél, melyekben Petőfi szabadszállási képviselőválasztását beszéli el, amelynek folyamán a korabeli úri vármegye által leitatott parasztok, leitatott kortesek vezérletével elűzik a költőt, akinek menekülnie kell, s hű választóival még csak nem is érintkezhet. És Szabó elvtárs egy intésével megállította a veszekezőket, majd minden békítés helyett Petőfi írásának olvasásába fogott.

A két téceszse-vezető elnyugodott, és figyelő tartással hallgatták a költő beszédét, akiről, mint a legkedvesebb, leglángolóbb történelmi alakról, a csoportot is elnevezték. Hallgatták a szenvedélyes sorokat, melyekben a költő fájdalma, mint a csapódó kín, kiérzik, hiszen érzi, hogy az a parasztság, melynek felszabadulásáért ő a szíve vérét áldozta költészetében, még milyen könnyen az úri gonosztevők, az elnyomók hálójába kerül, és elűzi legszeretőbb fiát.

Mikor befejezte a felolvasást, Szabó elvtárs a saját szavaival folytatta.

– Látjátok, elvtársak, így járt Petőfi a szabadszállási parasztokkal... elűzték. De vajon a költő meggyűlölte-e a parasztokat, a népet ezért? Nem, elvtársak... Szerető sajnálatát ott érezzük minden során. Tovább harcolt a népért. Tudta, hogy egyszer majd felnövekszik az, és saját sorsának ura leszen. Tovább nevelte a népet. És nem tévedett, elvtársak... Népünk felnövekedett, a Vörös hadsereg segítségével eltiporta elnyomóit. Petőfit nem űzik el többé, hanem eszméit, álmait megvalósítja pártunk, gyári munkásbrigádokat, termelőcsoportokat neveznek el róla. És mi sem gyűlöltük, kommunisták, az öntudatlan dolgozóknak azt a részét, akiket a Nagy Ferencek, a Mindszentyk, a Peyerek

ellenünk uszítottak, hanem a nép meggyőzésére, öntudatosítására, nevelésére törekedtünk. Ez a politikánk most is. Dolgozó ember, ha vannak is hibái, ha tájékozatlanságból nem mindig bízik bennünk, azért az nem ellenségünk...

Itt összecsapta a könyvet, mely minden magyarázatnál elevebben hatott. Juhász gyógyítására képzelhetni sem lehetett volna jobb orvosságot. Az elnök javaslatára nevezték el a csoportot Petőfiről, akit harmad éve fedezett fel Juhász a szovjet hadifogoly-tábor könyvtárában. Hallott ő azelőtt is valamit a költőről, de verseit kötetben nem olvashatta, s akkor ott nagyon feltűzelték az először olvasott versek. Ötvenet meg is tanult belőlük, és azóta is az egyetlenegy költője maradt.

Ahogy most belegondolt abba, amit Szabó elvtárs olvasott, a buzogó szeretet forrása megfakadt benne, s kicsordult szemgolyóbisán a könny. Hirtelen Hajdúra gondolt, akivel annyi jóban-rosszban nyomorogtak ők azelőtt. Hirtelen beleszívott pipájába, és füstgomolyba burkolta gondban száradt fejét.

(...)

Hajdú megcsókolta feleségének bágyadt homlokát, aztán kabátot kanyarintva, csattogó bakancsban, megetette szerződéses kocáit; majd életlen borotvájával megnyeste fekete burjánnal benőtt állát, hogy aztán marék sóval foldozgassa meg a mázát. Vakító fehér inget húzott vaskos bordáira, s bakancsait is gyorsan kicserélte vakondfényű ünneplő csizmára, s így sisaknak vágott fekete kalapban hagyta el a házat. A Fő-utca körül már úgy sietett, hogy az még kisebbfajta futásnak is beillett. Mikorra odaért, a gyűlés már állt. Puskás Péter, a falusi titkár, a gyorsbeszédű, már túl is adott a mondókáján, úgyhogy Hajdú Juhászt láthatta az asztal fölé emelkedni. Egy barna fiatalember mellett ült, akinek fedetlen fején lángot vetett a nap. Az valamit súgott a fülébe, amire a csoportelnök visszabólintott. Aztán megkezdte beszédét, mely egynéhány mondatnál nem rúgott többre, de olyan volt, mint a harapófogó: igen belecsípett a falunépbe.

– Kedves Elvtársak, Kedves Falunép! – kezdte. – Itt az alkotmány ünnepe, a népjogok ünnepe. No de a joggal élni kell. Mi, tévészcsé tagok, pártunk felvilágosítása alapján, éltünk is vele. Az idén már nagyüzemben termeltünk tizennégy mázsát búzából, de mi a kapásokkal se vallunk szégyent, és számtalan más termelvényünk is van nekünk... Nedves a föld, most is olyan, mint a derce... Aki nem hiszi, nézze meg. Már nem vigyorognak rajtunk úgy a kulákok... Háromtól ötezer forintig kapott nálunk egy tag fél esztendőre, a fejadagon, a takarmányon és egyéb juttatásokon kívül... Aki nem hiszi, kérdezze meg őket. De ez csak a kezdet, mi lesz jövőre? Felén gyapotot és rizst fogunk

termelni. Abból jön ám a haszon! És akkor már nemcsak hatvan családdal toljuk a szekeret, mert mi nemcsak magunknak építettünk, hanem a falunak, még azoknak is, akik gyaláztak bennünket. Nyitva az út mindenki számára, aki becsületesen dolgozni akar a mi zászlónk alatt!

Nagy taps következett. Bozsó eközben felállt, és felsorolta az eddig belépetteket, a régi tagokon kívül százhusz nevet, és újra felszólította a gyűlés részvevőit a belépésre.

Ekkor a község ház-tér legsarkából a keletkezett nagy csendben elindult Hajdú István. Csizmája minden lépésnél nyikorgott, s felhívta rá a figyelmet. Mire az emelvény elé érkezett, nagy feje tele lett vérrel, vastag homlokere dagadozott, nyaka úgy feszült ki a fehér ingből, mint a piros tömlő. A csend még fagyosabbra változott, hisz az egész falu tudta az ő torzsalkodását Juhász Kálmánnal, ő volt a legnyakasabb csoportellenség a kisparasztok közt. A tévészé-tagok is nyakukat nyújtogatták, mi lesz most? Hajdú rekedten megszólalt:

– Belépek, adhatsz, Bozsó, egy belépési nyilatkozatot!

Bozsó a dermedt csendben szélesen elmosolyodott, mint a köménymagok, úgy pattogtak arcán a himlőhelyek.

– Tessék, szomszéd! – nyújtotta neki az ívet.

Mindenki várta, hogy most valami történni fog, de Juhász Kálmán fejét hatalmas, kék füstfelleg borítá el, amiből csak a pipa csücske látszott ki. Hajdú Pista pedig, mint egy dorongból készült ostorfa hajolt a tintásüveg kútja felé, és nagybütykű ujjaival körmölte a nyilatkozatot: Nyolc holdammal belépek.

Még csak az elnöki kézfogás hiányzott, de abból összeölekezés lett. Hajdú átkarolta Juhásznak, régi komájának rövid vállait, és sírva fakadt, mit egy szópós gyerek.

– Neked lett igazad, pajtás!

Az elnök is veregette Hajdú kabáthátulját elérékenyülten, a pipa a padlóra csúszott, és ott füstölgött a lábaiknál.

– Nincsen semmi baj, sógorom!

Bozsó kezdte meg kacagni őket, de pillanatok múltán az egész gyűlés a hasát fogta, és megtapsolták a jelenetet. Ez a nap volt a faluban, mikor a Szomjas Gergő meg a Hajdúk után majd a fél falu belépett a Petőfi-termelőcsoportba.

(1952)

A Petőfi-család sírboltja a pesti Kerepesi temetőben (1908–1911)